

УДК 343.9

*Огерук Ігор Степанович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького*

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ МІГРАНТІВ

У статті зроблено спробу розглянути проблемні питання, які виникають у ході здійснення заходів з метою протидії злочинності мігрантів в сучасних умовах. Визначено, що протидія злочинності мігрантів охоплює три сфери суспільних відносин: загальна організація протидії злочинності мігрантів, правоохоронна діяльність, направлена на розкриття і розслідування злочинів, вчинених мігрантами, та попередження злочинності мігрантів. Наведено ряд об'єктивних та суб'єктивних чинників, які негативно впливають на протидію злочинності мігрантів у кожній зазначеній сфері. Відповідно до сфери застосування заходів протидії злочинності мігрантів, розглянуто причини та умови виникнення наведених чинників, а також їх негативний вплив на конкретну сферу застосування заходів протидії.

***Ключові слова:** протидія злочинності, правоохоронна діяльність, попередження злочинності, злочинність мігрантів.*

***Постановка проблеми.** Міжнародна міграція набула глобального характеру та особливої актуальності з кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст., коли всі континенти опинилися під впливом цього феномену. Нині міжнародна міграція вийшла із стану епізодичного хвилеподібного розвитку та набула постійних і багатоманітних форм. Особливо помітно це стало останнім на фоні загострення військового конфлікту у Сирії. Люди, тікаючи від жахів війни, прагнуть потрапити безпечних, розвинутих та багатих країн Західної Європи. В зв'язку з цим виникає певне коло проблем. Зокрема, така міграція відбувається у досить великих об'ємах, переважно нелегально, та не всі мігранти готові дотримуватися загальноприйнятих норм та правил. Протиправна поведінка з боку мігрантів, в тому числі групова, стає серйозною загрозою для країн, які їх прихистили [4]. Таким чином, незважаючи на загальний підвищений інтерес до міграційних процесів в цілому та до злочинності мігрантів зокрема, розробка вказаної проблематики залишається досить актуальною та затребуваною.*

***Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Окремі аспекти протидії злочинності мігрантів неодноразово була предметом дослідження таких вчених як А.П. Мозоля, С. О. Мосьондза, Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєва, Ю.С. Шемчушенко та ін.*

***Постановка завдання.** Метою дослідження є визначення окремих об'єктивних та суб'єктивних чинників, які негативно впливають на протидію злочинності мігрантів.*

***Виклад основного матеріалу дослідження.** Під міграцією розуміється переміщення чи переселення населення в середині країни – так звана внутрішня міграція, а також з однієї країни в іншу – зовнішня міграція. Відповідно, суб'єктами міграційної злочинності є мігранти. Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що рівень*

злочинності мігрантів залежить від нелегальної міграції, а категорії злочинів, що вчиняються мігрантами, залежать від рівня організованості злочинності мігрантів [7, с. 202].

Як зазначають О. М. Бандурка та О. М. Литвинов, протидія злочинності – це особливий інтегрований, багаторівневий об'єкт соціального управління, який складає різноманітна за формами діяльність відповідних суб'єктів (державних, недержавних органів та установ, громадських формувань та окремих громадян), які взаємодіють у вигляді системи різнорідних заходів, спрямованих на пошук способів, засобів та інших можливостей ефективного впливу на злочинність із метою зниження інтенсивності процесів детермінації злочинності на всіх рівнях, нейтралізації дії її причин та умов для обмеження кількості злочинних проявів до соціально толерантного рівня [1, с. 44–45].

Протидія злочинності охоплює три сфери суспільних відносин: загальна організація протидії злочинності, правоохоронна діяльність та попередження злочинності [1, с. 45]. Якщо розглядати протидію злочинності мігрантів, то у кожній із зазначених сфер виникають проблемні питання.

Загальна організація протидії злочинності – це сукупність організаційних (облік, реєстрація), управлінських (прогнозування, планування, координація, визначення стратегії і тактики), профілактичних (реалізація програм і планів, здійснення профілактичних заходів), контрольних (вивчення практики, встановлення тенденцій злочинності) та інших дій різноманітних органів та установ, які взаємодіють для досягнення спільних результатів [1, с. 45]. Відповідно, окремі проблеми по відношенню до злочинності мігрантів виникають при здійсненні всіх зазначених дій. Враховуючи те, що досить багато мігрантів потрапляє до країн нелегально, а також те, що багато хто з них має мінімальний пакет необхідних ідентифікаційних документів, їх облік та реєстрація є досить непростим процесом. Крім цього, слід враховувати використання окремими мігрантами документів інших осіб. Зважаючи на те, що у правоохоронних органів доступ до відповідних обліків (осіб, що засуджені за вчинення злочинів, осіб, схильних до насильства тощо) тих країн, звідки прибули мігранти, обмежений або взагалі відсутній, то облік та реєстрація серед мігрантів осіб, схильних до вчинення протиправних дій, здійснюється за фактом вчинення ними таких діянь. Окремо слід згадати облік та реєстрацію протиправних дій, вчинених мігрантами одним відносно одного. В більшості виявляються та реєструються випадки застосування насильства, що мають видимі для сторонніх результати (смерть, каліцтва, травми тощо). Інші протиправні діяння в силу менталітету, релігійних переконань та інших причин залишаються латентними. Крім цього, з'являється інформація про покривання владою та правоохоронними структурами злочинних дій, вчинених мігрантами, з метою уникнути упередженого ставлення до біженців та переселенців [3; 9].

Відносно управлінських дій слід зазначити, що прогнозування та планування щодо злочинності мігрантів у далекій перспективі є неефективним. Зокрема, канцлер ФРН Ангела Меркель на бізнес-форумі у Майнці заявила, що масовий наплив біженців у Європу та пов'язані з цим проблеми, виявилися несподіванкою, та визнала, що, хоча даний процес триває вже кілька місяців, належного рівня порядку і контролю, який повинен бути, ще не досягнуто [2]. Це підтверджує той тезис, що прогнозування та планування щодо злочинності мігрантів у сучасних умовах є ефективним тільки в короткостроковій та середньостроковій перспективах, оскільки в сучасних умовах ситуація стрімко змінюється. Визначення стратегії і тактики протидії злочинності мігрантів також повинно бути достатньо гнучким та адаптовуватися до конкретних умов.

Необхідно використовувати як вже напрацьовані тактичні прийоми, так і впроваджувати нові.

Неефективність довгострокового прогнозування та планування протидії злочинності мігрантів негативно впливає на профілактичні дії, що включають у себе реалізацію програм і планів, а також здійснення профілактичних заходів, оскільки досить часто доводиться діяти ситуативно, здійснюючи досить несподівані та непопулярні кроки. Зокрема, до таких дій можна віднести тимчасове припинення дії Шенгенської угоди окремими країнами-членами ЄС та впровадження тотального контролю на своїх кордонах в зв'язку із значним напливом нелегальних мігрантів [5].

Вказані проблемні питання впливають і на контрольні дії, котрі спрямовані на вивчення практики та встановлення тенденцій злочинності. Зокрема, окремі проблеми обліку протиправних діянь, вчинених мігрантами, ускладнюють проведення повноцінного аналізу та вивчення практичної сторони правоохоронної діяльності у даному напрямку. Крім цього, це певним негативним чином впливає і на встановлення тенденцій злочинності мігрантів, оскільки в статистиці не відображаються види вчинених правопорушень та їх реальна кількість.

Правоохоронна діяльність як одна із сфер протидії злочинності – це система заходів з реалізації правоохоронних та/або правозастосовних функцій державними органами, громадськими організаціями чи громадянами [1, с. 45]. Дана система заходів починає діяти у разі вчинення правопорушення. Така діяльність спрямована на охорону суспільних відносин, урегульованих правом, захист індивіда від правопорушень і притягнення винних до відповідальності [6]. У разі вчинення правопорушення мігрантами найбільше проблемних питань виникає у частині встановлення особи, яка вчинила протиправне діяння. Це зумовлюється такими чинниками:

- потерпілим та свідкам важко описати та впізнати особу, яка вчинила правопорушення;
- шукати правопорушника необхідно у специфічному мігрантському середовищі.

Слід враховувати те, що опис та впізнання особи, яка вчинила правопорушення, потерпілими і свідками здійснюється на основі характерних ознак зовнішності правопорушника. Такі ознаки зовнішності в криміналістичному аспекті поділяються на два види: власні та супутні. Власними називаються ті ознаки, які належать людині від народження або природньо набуваються в процесі життя. Вони відносяться до будови тіла людини і, в свою чергу, поділяються на загальнофізичні, анатомічні та функціональні. Супутніми називають ознаки, що не є невід'ємними від зовнішності людини, але доповнюють її поведінку, дають уявлення про особливості способу життя (одяг, аксесуари, прикраси, носильні речі тощо).

При вчиненні правопорушення потерпілі та свідки переважно звертають увагу на ті ознаки правопорушника, які їм легко запам'ятати. Це переважно загальнофізичні (стать, вік, етноантропологічний тип) та супутні ознаки (тип і колір одягу). Функціональні ознаки, якщо вони не мають видимих аномалій та характерних рухів, переважно упускаються як стандартні рухи людини. Якщо правопорушення вчинено мігрантом, анатомічні ознаки, за умови, що не має певних видимих індивідуальних особливостей, сприймаються найтяжче. Це пов'язано із тим, що процес сприймання іншої людини чи цілого етносу може супроводжуватися різноманітними ефектами, такими як крос-расовий ефект, крос-расова установка, які можуть спотворювати перцептивний процес і впливати на міжособистісну взаємодію. Феномен «крос-расового ефекту» – це знижена здатність впізнавати обличчя та розуміти вирази обличчя людей, які не належать до власної етнічної

групи. Крос-расовий ефект науково досліджений в галузі поведінкової біології, етології людини та соціальної психології. Перше дослідження крос-расового ефекту було опубліковане в 1914 р., де описувалось, що люди мають схильність сприймати людей інших рас та етнічних груп всіх «на одне лице». Сучасні дослідження доводять, що на показник точності розпізнавання обличчя впливають певні суб'єктивні фактори. Так, безпосередньо і позитивно впливають самооцінка товариськості та тривалість спілкування. Натомість, соціальна дистанція є основним фактором, який знижує точність розпізнавання. Показник точності розпізнавання залежить й від об'єктивних чинників. Зокрема, наявність досвіду спілкування з представником будь-якої етнічної групи, за результатами досліджень, підвищує точність розпізнавання обличчя. Також, опитувані з вищою та незакінченою вищою освітою розпізнають обличчя краще, ніж особи з середньою освітою. Тип освіти також значущо впливає на якість розпізнавання: найнижчі показники спостерігаються в осіб, які отримують військову або технічну спеціальність, найвищі – у гуманітаріїв. Тип поселення також значущо впливає на точність розпізнавання. Міські жителі розпізнають обличчя більш точно, ніж жителі села [8, с. 189].

Специфічність мігрантського середовища проявляється у таких особливостях:

- наявність мовного бар'єру між представником правоохоронного органу, який проводить пошук правопорушника, та особами, серед яких проводиться пошук;
- наявність окремих традицій, переконань тощо, на котрі треба зважати під час проведення пошукових дій;
- вплив вищеописаного «крос-расового ефекту» на осіб, що проводять пошук правопорушника;
- негативне сприйняття мігрантами будь-яких дій представників влади, якщо вони вважають, що їхні права порушуються (незалежно від того, чи це дійсно мало місце, чи ні).

Більшість мігрантів, які прибувають до Європи, це жителі окремих близькосхідних країн та Африки. На жаль, переважна більшість з них, до того часу, поки не будуть інтегровані у суспільство, не володіє загальноприйнятими мовами спілкування (англійською, французькою, німецькою тощо). Вони продовжують спілкуватися мовами своїх країн, звідки вони прибули. Відповідно, проведення пошукових заходів з метою виявлення правопорушника у іншомовній сфері є досить непростим завданням, оскільки навіть провести серед мігрантів просте опитування є неможливим за відсутності носія мови.

Більшість мігрантів, як вже зазначалося, прибуває із Близького Сходу та Африки. В силу спільності релігійних поглядів, окремих традицій у повсякденному житті, наявності мовного бар'єру та інших чинників, вони, як правило, проживають компактними групами (в центрах для біженців, окремих районах населених пунктів). В таких своєрідних анклавів існують певні умовності щодо спілкування з представниками влади з приводу вчинених правопорушень, які передбачають надання мінімуму інформації для розслідування (нічого не знаю, нічого не бачив, нічого не чув). Це пов'язано із кількома факторами. По-перше, таким чином мігранти намагаються відмежуватися від вчиненого правопорушення, яке може показувати їхню общину у негативному світлі. По-друге, окремі правопорушення вони не вважають такими і апіорі підтримують винну сторону. Це стосується ситуацій, коли, на їхню думку, є винною інша сторона, яка спровокувала винного на певні протиправні дії, який не міг вчинити інакше згідно традицій, релігійних переконань тощо. По-третє, надання інформації представникам влади окремим мігрантом може викликати побоювання останнього за власний добробут, життя та здоров'я своє або

рідних в зв'язку з можливим переслідуванням з боку мігрантів, які вчинили правопорушення, чи їх родичів. Крім цього, не слід відкидати варіант засудження такої співпраці рештою осіб мігрантської спільноти.

Вплив «крос-расового ефекту» на осіб, що проводять пошук правопорушника, проявляється в тому, що такій особі досить тяжко вирізнути серед мігрантів саме правопорушника. Навіть ознайомлення працівника правоохоронного органу з точним описом зовнішніх ознак чи зафіксованими на матеріальних носіях зображеннями правопорушника може бути недостатньо для його ідентифікації за уявним образом, що має місце в разі пошуку серед групи мігрантів, які є іншого расового типу, ніж особа, що проводить пошук.

Проводячи пошукові заходи з виявлення правопорушників у мігрантському середовищі, слід враховувати те, що будь-які дії представників правоохоронних органів, особливо пов'язані із застосуванням до мігрантів заходів фізичного впливу, спецзасобів чи вогнепальної зброї, незважаючи на їхню законність та виправданість, можуть спровокувати агресивну поведінку останніх. Незважаючи на законність вимог та дій представників влади, до агресивних неправомірних дій у таких ситуаціях може долучатися велика кількість інших мігрантів, влаштовуючи масові заворушення.

Попередження злочинності – це здійснення спеціальними суб'єктами передбачених законом заходів для недопущення розвитку злочинного наміру на попередніх стадіях учинення злочину [1, с. 45]. Попередження злочинності складається з двох груп заходів: перша група являє собою профілактичні заходи, направлені на виявлення та усунення причин і умов злочинності, які їй сприяють, другу групу заходів зорієнтовано на утримання осіб від учинення злочинів. У випадку попередження злочинності мігрантів проблемні питання виникають при проведенні заходів обох груп.

Профілактичні заходи, направлені на виявлення та усунення причин і умов, які сприяють злочинності мігрантів, досить тісно пов'язані із заходами, що відносяться до сфери загальної організації протидії такій злочинності. Відповідно всі вищеописані проблемні питання, які відносяться до зазначеної сфери, впливають і на вказані заходи. Зокрема, проблеми обліку протиправних дій, вчинених мігрантами, сприяють тому, що окремі причини та умови, за яких стало можливе вчинення таких злочинних дій, залишаються поза увагою, а тому щодо них не проводиться ніяких профілактичних заходів. Проблемні питання у довгостроковому прогнозуванні та плануванні негативно відображаються на системному підході до усунення зазначених причин і умов, а тому досить часто приходиться проводити профілактичні заходи ситуативно.

Щодо заходів, спрямованих на утримання осіб від учинення злочинів, то проблемні питання виникають у зв'язку із отриманням інформації про готування до вчинення правопорушення та встановлення осіб серед мігрантів, котрі готуються до вчинення протиправних дій. Це пов'язано з тим, що є певні вищеописані складнощі із обліком тих мігрантів, що схильні до вчинення або вже вчиняли протиправні дії, а також з тим, що таку інформацію необхідно отримувати зсередини мігрантського середовища. Для налагодження ефективних каналів поступлення такої інформації є певні перепони. Зокрема, небажання мігрантів з тих чи інших причин співпрацювати з представниками влади у вигляді надання інформації про готування або вчинення протиправних дій та осіб, до них причетних. Також слід враховувати наявність мовного бар'єру між працівником правоохоронного органу та мігрантом, котрий потенційно може надавати інформацію, особливо коли останній згоден на співпрацю суто на умовах конфіденційності. Крім цього, навіть встановивши потенційного правопорушника серед мігрантів, до нього можна

застосувати тільки обмежено коло заходів, які ліквідовують можливість вчинити конкретне правопорушення, щодо якого надійшла підтверджена інформація, однак не заставляють останнього відмовитися від протиправної поведінки в цілому. В більшості випадків, загально прийняті профілактичні заходи, що використовуються з такою метою (вплив на особу через родичів, друзів, колег по роботі; проведення виховної роботи з особою; відчуження особи від негативного мікросередовища тощо), не застосовуються. Фактично, з мігрантом проводять бесіду про неприпустимість протиправної поведінки або, в залежності від ситуації та наявності в діях останнього ознак правопорушення, застосовують депортацію.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що протидія злочинності мігрантів охоплює три сфери суспільних відносин: загальну організація протидії злочинності мігрантів, правоохоронну діяльність та попередження злочинності мігрантів, у кожній з яких виникають проблемні питання. В сфері загальної протидії злочинності мігрантів складнощі виникають із обліком та реєстрацією протиправних дій та осіб, що їх вчинили, а також з неефективністю довгострокового прогнозування та планування. Складнощі у правоохоронній діяльності пов'язані із тим, що потерпілим та свідкам важко описати та впізнати особу, яка вчинила правопорушення, та з тим, що шукати правопорушника необхідно у специфічному мігрантському середовищі. Складнощі у попередженні злочинності мігрантів тісно пов'язані із проблемними питаннями, що виникають у двох попередніх сферах.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів : [монографія] / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов; МВС України // Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – 308 с.
2. Європа не повністю контролює ситуацію з біженцями – Меркель / Українська правда: політика: новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/01/12/7095096/>.
3. ЗМІ викрили Швецію на приховуванні нападів мігрантів на жінок / Кореспондент.net: світ [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки : <http://ua.korrespondent.net/world/3613557-zmi-vykryly-shvetsiui-na-prykhovuvanni-paradiv-mihrantiv-na-zhinok>.
4. Кількість постраждалих від нападів у Кельні жінок збільшилася до 516 / Еспресо: новини [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки : <http://espresso.tv/news/2016/01/10/kilkist-postrazhdalikh-vid-napadiv-u-kelni-zhinok-zbilshylasya-do-516>.
5. Німеччина закликала ввести прикордонний контроль всередині Шенгенської зони / Державна міграційна служба України. Офіційний сайт: новини: за кордоном. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://dmsu.gov.ua/derzhavni-zakupivli/145-ukrainska/novyny/za-kordonom/405-glava-nimeckogo-mvs-zaklikav-do-vvedenna-v-shengenskij-zoni-prikordonnogo-kontrolu-z-metoju-bezpeki>.
6. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2011. – 520 с.
7. Соломко Ю. Ю. Окремі проблеми попередження злочинності мігрантів / Ю. Ю. Соломко // Право і суспільство. Науковий журнал. – Дніпропетровськ : ВВПЗ «Дніпропетровський гуманітарний університет», 2014. – №1. – С. 201-206.

8. Суруджій М. П. Дослідження сприймання та розпізнавання облич в етнічному аспекті / М. П. Суруджій // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. Вип. 19. – К. : Логос, 2013. – С. 183-191.
9. Rotherham child abuse scandal: South Yorkshire Police starts probe / BBC News. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://www.bbc.com/news/uk-england-south-yorkshire-29027733>.

Огерук И.С. Проблемы противодействия преступности мигрантов

В статье сделана попытка рассмотреть проблемные вопросы, возникающие в ходе осуществления мер по противодействию преступности мигрантов в современных условиях. Определено, что противодействие преступности мигрантов охватывает три сферы общественных отношений: общая организация противодействия преступности мигрантов, правоохранительная деятельность, направленная на раскрытие и расследование преступлений, совершенных мигрантами, и предупреждение преступности мигрантов. Приведен ряд объективных и субъективных факторов, которые негативно влияют на противодействие преступности мигрантов в каждой указанной сфере. Согласно сферы применения мер противодействия преступности мигрантов, рассмотрены причины и условия возникновения указанных факторов, а также их негативное влияние на конкретную сферу применения мер противодействия.

Ключевые слова: *противодействие преступности, правоохранительная деятельность, предупреждение преступности, преступность мигрантов.*

Oheruk I. S. Problems of combating migrants crime

This article attempts to examine the problematic issues that arise in the implementation of measures to combat migrant criminality in modern conditions. It was determined that combating criminality of migrants encompasses three areas of public relations: the general organization of counteraction of criminality of migrants, law enforcement aimed at disclosing and investigation of crimes committed by migrants, migrant workers and the prevention of crime. An number of objective and subjective factors, which adversely affect the opposition Workers crime in each designated area. According to the scope of counteraction of criminality of migrants measures, examines the causes and conditions of the above factors, as well as their negative impact on the specific scope of countermeasures.

Key words: *fight against crime, law enforcement, crime prevention, crime migrants.*

